

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.
Budapest, VI. Váczikörut 23
hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—
Félévre 4 » —
Negyedévre 2 » —
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

Nem hagyják cserben a zászlót. Odessai levél. — Mutatvány egy alapszabálytervezetből. — A vasárnapi munkaszünet. — Egy francia tudós a mózesi törvényekről. — A pesti Chevra-Kadisa intése. — Zsidó magyar írók és tudósok. IV. (Dr. Goldziher Ignác) Két cikk. Szerkeszti dr. F e l e k i Sándor. — Nyitrai dolgok. — A muszka erkölcsiség. — A kiházasítók. Humoros lenyel-zsidó elbeszélés. — Előfizetési felhívás. — Hazai hírek. — Külföldi hírek — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1890 október 26) 5651. Chesvan hó (29 napos) 12-ike. Hétfő 13-ika. Kedd 14-ike. Szerda 15-ike. Csütörtök 16-ike. Péntek 17-ike. Szombat 18-ika. Hetiszidra: Vájéró

Nem hagyják cserben a zászlót.

A londoni »Standard«-nak Odessából keltezett, és asajtó nagy része által átvett azon hírére, mintha 200-nál több muszkaországi zsidó tanuló — hogy tanulmányait a muszka egyetemeken folytathassa — áttért volna az orthodox hitre: táviratilag kérdést intéztünk egy általunk ismert kiváló odessai tudóshoz, kitől az itt következő (bibliai héber nyelven írt) választ vettük.

Mintha nem volna elég a szerencsétlen törzsünket ért végzet, még gyalázattal is akarják tetézni. Nem igaz, uram, a kérdéses hír; a kik terjesztik, vagy üldözőink, vagy ezek által félrevezetett, viszonyainkat nem ismerő emberek.

Nem csak, hogy tömegesen nem térnek át szegény testvéreink fosztogatóik hitére, de kevesebben hagyják ott az annyi csatában megviselt dicső zászlót, mint a mennyien ezt a most napirenden lévő szörnyü üldözések fogantatba vétele előtt tették. Ott hagyják apáik sírhelyeit, örökre ott eddigi életök színhelyét, prédára bocsájtják szerzeményüket és idegen földre mennek, melynek pusztá levegője megöli őket, hol nyelvüket nem értik, hol ijesztőknek nézik őket és a hol nem tudják, lesz-e helyük, hova fejüket lehajtsák, lesz-e kenyér, melylyel apró gyermekeik éhségét csillapítsák — és teszik ezt tizezrével (az egy év óta pusztán Oroszlengyelországból kivándorolt 80.000 személy közt alig volt 5000 nem zsidó); de meg nem tagadják az

ősi hitet; — pedig csak ezt kellene tenniök, hogy szülőföldjükön zavartalanul élhessenek.

Szent igaz bölcseink szava: »Izrael az olajbogyóhoz hasonlítja a szentírás. Csak sajtolás által adja ki drága nedűjét az olajgyümölcs, Izrael nagy erkölcsi tartalmát csak a nyomás alatt ismerjük meg egész erejében.«

Azt mondom önnek, uram, hogy még azok is, kik tán más viszonyok mellett hátat fordítottak volna törzsüknek, most hiven mellette tartanak. Szégyenlik, hogy azt mondják: azért tagadják meg hitüket, mert könnyíteni akarnak sorsukon.

De a diákok, a zsidó diákok? — kik teltették magukat annyi tekinteten, kik szakítottak a szülőház tradícióival és kik most reményeik, pályájuk megsemmisülését látják?

A diákok, uram, egyet sajnálnak csak: azt, hogy a kormány egy rendelete megfosztotta őket attól a fenséges érzéstől, hogy megkínzott törzsük mellett való kitartásuk, magasztos áldozat, melyet meggyőződésüknek, üldözött apáiknak hoznak.

Az orosz kormány egy rendelete — és ez is mutatja, mennyire nem ismeri viszonyainkat, vagy mennyire elferdíti az igazságot a »Standard« tudósítója — a kikeresztelkedett zsidókat nem üldözi ki ugyan lakóhelyeikből, és nem

alkalmaz ellenük sok kivételes szabályt, de a hivatalok viselésétől, az egyetemek látogatásától: ép úgy tiltja az kitért zsidókat, mint a zsidókat. Csak az kitérték gyermekei tekintetnek egyenjogúaknak a orthodox lakósokkal.

Biztosítom különben, hogy a zsidó tanulók nem hagynák cserben a megtépett zászlót akkor sem, ha áttérésük folytán megnyílnék előttük az egyetem, nyitva állana a pálya, az előre haladás, az emelkedés.

Meg akarják mutatni a miveltiséget kárhözvontó elemeknek, hogy a világi ismeretek elsajátítása nem zárja ki a zsidó meggyőződést, a hithez való ragaszkodást.

Meg fogják állani becsülettel a próbát.

De miért kellett a tömeges kikeresztelések hírét világgá bocsájtani?

A válasz a muszka kormány-rendszerben keresendő.

Mi a muszka kormány-rendszer?

Hazugság és képmutatás.

Európa fellázadni kezd az embertelenségen, melylyel a muszka kormány — elhárítva a sok elégedetlen elem figyelmét — a birodalom legelnyomottabb osztálya ellen dühöng. Európának tehát port kell szeme közé hinteni, hadd vakuljon. Lásd Európa, 200 zsidó diák a kereszténységre tért. Mi által érte ezt el Muszkaország? a zsidóüldözések által; a zsidó üldözéseknek ennél fogva van egy magasztos céljuk: a zsidók megtérése. Tessék már most neked, keresztény Európa, a muszka zsidóüldözések ellen szót emelni; ha teszed, a kereszténység missiója ellen izgatsz.

Ezért kellett világgá bocsájtani a hírt, hogy 200 zsidó diák, hogy egyetemre juthasson, az orthodox vallásra tért át.

Azt fogod kérdezni már most, tisztelt uram, hogy ha így állanak a dolgok, ha Muszkaország a zsidók kitérését politikája egyik eredményeként akarja feltüntetni, miért nem nyújt előnyöket az kitérőknek, mint teszik ezt más államokban, s mirevaló a fennemlített kormány-rendelet?

Azért, drága barátom, mert a muszka politikának két arca van; az egyiket a külföld számára hordja, a másik az, melyet itthon vi-

sel. Kifelé eredményként ünnepelel a költött kikereszteléseket, míg itthon remegve fél a kitérésektől. Ha a szabadságért hevülő, felvilágosodott zsidó tanuló még jogokat is élvez, ha mindjárt muszka jogokat, akkor nálánál veszedelmesebb forradalmára alig van a birodalomnak. Forradalmár t. i, muszka fogalmak szerint. Mert az alkotmányosság fáradhatlan tanítója, a jog-egyenlőség és népszabadság soha nem szünetelő apostola, hirdetője. Ilyen új hívők után pedig a világért sem vágyódik a muszka kormány, sőt nem egy akadályt gördít a zsidó tanulók kitérésének útjába.

De légyen a dolog bármiként: sötét a mi egünk, nagyon sötét, uram! Halálos félelemmel szivünkben tekintünk a következő napok elé. Ki tudja, nem hurczolnak-e el holnap a családi tüzhelytől. Kibe helyezük reményeinket, miben bizzunk? Törvény, jog, igazság, belátás, emberiség: velünk szemben, fájdalom! nem léteznek. Mi lesz belőlünk, mi gyermekeinkből: Isten tudja, ki, oh szásszor jaj! elfordította tőlünk arcját. Innen üldöznek, a szomszéd országokban be nem bocsájtanak, és Amerika, — rettegünk, hogy ma holnap szintén elzárja előlünk kapuit.

Oh, miért vetsz meg minket, apáink Istene, miért oly kérlelhetlen a te szörnyü haragod, irgalom és igazság királya!

Mutatvány egy alapszabálytervezetből.

Ajánlva az alakítandó «Zsidó legényegylet» alapszabálykészítő bizottságának figyelmébe.

1 §, Az egylet neve:

Zsidó legényegylet.

2. §. Székhelye:

Budapest.

3. §. Célja:

A fővárosi zsidó iparos- és kereskedősegek (utóbbiak közé értvük a magánhivatalnokokat is) továbbképzése, a nemzeti szellem és kultúra terjesztése, a felekezet iránti hűség ápolása, az erkölcsök nemesítése, a zsidó vallás és történelem megismertetése, hazafias és nemes felekezeti célok támogatása, ipar és kereskedelmi szakismeretek művelése, beteg egyleti tagok segélyezése.

4. §. *Eszközei:*

Nyilvános előadások, hasznos és szükséges ismeretekben való oktatás, alkalmas művek olvasása, társalgás és az összetartozás szellemének fejlesztése, hangversenyek, mulatságok és kirándulások rendezése.

5. §. *Szervezete:*

Az egylet elöljáróságából, tiszteletbeli, alapító, támogató és rendes tagokból áll,

6. §. Az elöljáróságot az elnök, alelnök, titkár, pénztáros, két ellenőr, három számvizsgáló, öt rendező és negyvenöt választmányi tag képezik.

7. §. Az elöljáróság ügyosztályokra oszlik fel: az oktatásra felügyelő ügyosztályra, gazdasági ügyosztályra és jótékonyági ügyosztályra. Minden ügyosztály elnököt és alelnököt választ kebeléből.

* * *

19. §. Az üsgyülés az egylet összes tagjából áll. Összeül minden három évben, mikor ugyanis az összes elöljáróságmandátuma lejár. A gyűlést a közfelkiáltással ideiglenesen választott elnök vezeti.

20. §. Az üsgyülés szótöbbséggel megválasztja a 101 tagból álló képviselőtestületet, mely az egylet közgyűlését képezi.

21. §. A képviselőtestület egy harmadrésze a tiszteletbeli, illetve az alapító és támogató tagok sorából választandó.

21. §. A közgyűlés a legidősebb tag elnöklése alatt kétharmad szótöbbséggel elnököt, elnökhelyettest, titkárt, két ellenőrt, öt rendezőt és tizenkét választmányi tagot választ három évi időszakra.

23. §. Az elnök és a választmányi tagok egyharmada a nem rendes tagok sorából választandók.

24. §. A közgyűlés egy védnököt és egy tiszteletbeli elnököt választ a fővárosi izraelita hitközségnek jeles és a zsidóság és a közügyek körül érdemeket szerzett tagjai közül.

25. §. A védnök és tiszteletbeli elnök választása élethossziglanra szól és csak egyhangulag történhetik.

26. §. A közgyűlés minden évben 10 érdemes férfit választhat tiszteletbeli tagjává. Ezeknek választása szintén csak egyhangulag történhetik.

27. §. A közgyűlés minden év január havában összeül. Felülbírálja a lefolyt év számadásait és megvitatja a következő év költségvetését.

28. Az egylet védnöke, tiszteletbeli elnöke és elnöke hármas jelölést terjesztenek a választmányi

ülles elé a pénztáros és a 3 számvizsgálót illetőleg, melyek közül a választmányi gyűlés a pénztarost 3. évre és a három számvizsgálót évről évre választja

* * *

41. §. Az egylet alapító tagja lesz, ki legalább 100 frttal járul az egylet céljaihoz, pártoló tagja az, ki legalább 20 frtot adományoz az egylet számára.

46. §. Az egylet rendes tagja lehet minden a fővárosban tartózkodó, feddhetlen életű zsidó iparos és kereskedősegéd, ki felvétele díjául egy frtot és mindaddig, míg az egylet tagja marad, havonként 30 krt fizet.

47. §. A tagok bármikor felkereshetik az egylet helyiségeit, használhatják az egylet könyvtárát és lapjait az egylet helyiségében, részt vehetnek a rendezendő mulatságokon és, ha megbetegednek, heti 3 frtnyi segélyre tarthatnak igényt.

48. §. Az egylet helyiségének főterme az év két főünnepén imaházzá alakul. Az istentiszteleten díjtalanul vehet részt az egylet minden tagja.

Oktatás és előadások.

49. §. November havától május hó végéig erre felkérendő rabbik, tanárok, vagy más tudós férfiak minden második vasárnapon este 7 órakor felolvasásokat tartanak a zsidók történetéből vagy irodalmából. Az oktatást az e célra megválasztandó tanárok, vagy tanítók, kik ezért tiszteletdíjat huznak, az említett időszokban hetenként kétszer, (kedd és csütörtök este 8 órakor) eszközlik. Az oktatás megállapítandó tanterv szerint történik és felöleli a következő tanlánygyakat: hittan, magyar nyelv és helyesírás, magyarok története, világtörténelem, zsidók története, Magyarország földrajza, általános földrajz, a szentföld földrajza, alkotmánytan, polgári ügyiratok szerkesztése, ipar és kereskedelmi szaktárgyak, levelezés, könyvelés, természetrajz, számolás, rajzolás és ének. Az oktatás többet, mint 3 órát egyhuzamban igénybe nem vehet. Az oktatásban csak a tagok vehetnek részt.

50. §. A kik valamely meghatározott szaktárgy előadásaiban részt akarnak venni, tartoznak ezt az illető tanárnak bejelenteni és intézkedéseihez magukat alkalmazni.

51. §. Az egylet pénztára gyarapítására hangversenyeket, színi előadásokat, táncmulatságokat rendez a teli hónapokon át. Tavasszal és nyáron majálist, kirándulásokat és egyéb mulatságokat.

A vasárnapi munkaszünet.

A kereskedelmi miniszter még a múlt ülés szak végén letette a ház asztalára a kötelező vasárnapi munkaszünet meghonosítását célzó törvényjavaslatot. Akkor, számítván a kérdés vitájában verődhető nagy hullámokra, a melyekre kilátás nyilott, a javaslat tárgyalásába a ház nem ment bele.

Már e hó 24-én a honatyák újra beköltöztek a Sándor-utczai palotába, s ha nem is mindjárt, de az évi budget tárgyalása után valószínűleg nyomban napiérdeküvé teszik a vasárnapi munkaszünet kérdését.

A kérdés nagyon közelről érinti felekezettünket. Először is belevág a zsidó vallás alaptörvényeibe, másodsor elevenén találja az ország egy nagy, számbavehető osztályának gazdasági érdekeit. Nem állhatunk tehát készületlenül az eshetőségek küszöbén.

A vasárnapi nyugalom eddig nem birt kötelező erővel. Polgárai szabad elhatározására bizta az állam, hogy a hét melyik napját szenteljék meg nyugalommal. Az egyéni szabadság tisztelete volt ez! Munkaadó és munkás meggyőződésük szerint egyezkedhettek a pihenésre nézve s az állam csak annyiban tartotta fenn a maga számára a beavatkozást, amennyiben a sértett fél jogainak megőrzése ezt tőle megkövetelte.

Ebbe az állapotba igen szépen belefért minden rendü és rangu érdek, s nem volt eszé ágában senkinek sem, hogy a maga számára kedvezményt, vagy különleges viszonyainak tiszteletben tartását sürgesse. A nyugalom szükségességét érző zsidó munkás épügy kimélhette a maga munkaerejét, mint akármelyik más felekezetbeli, s a zsidó munkaadónak épügy nem állott módjában a munkaerő tulságos kihasználása, mint bármely vallás hívének.

Az új törvényjavaslat ezt az állapotot fenekestől fel akarja forgatni. A nemzeti munkaerő kimélésének és védelmének czégeré alatt minden munkásra és munkaadóra nézve *vallás különbség nélkül* kötelezővé akarja tenni a vasárnapi munkaszünetet; mert egyedül ez uton véli a nemzeti tőkének munkában rejlő erejét gazdaságilag jobban értékesíthetni.

Merő téves álláspont!

A vasárnapi munkaszünet kötelezővé tétele a nemzeti munkaerőnek egy jelentékeny részét egyenesen elzárja a gazdasági értékesítés lehetőségétől, elparlagosodásra kényszerít egy darab munka erőben rejlő tőkét; de sőt az elért haszon *fogyasztására* kárhozthatja.

A zsidó munkaerőről van szó!

Fel nem tételezhető, hogy nagyon sok zsidó munkás és munkaadó a kötelező vasárnapi munkaszünet behatása alatt megszegje vállalása alaptörvényét s a nyugalomnak az isteni kinyilatkoztatások által neki szánt napját munkával töltse el. Ha vannak is most, kik ezt teszik, annak oka az, hogy kényszer híján megfeledeztek kötelességükről. De a mennyire mi ismerjük a zsidók hatodfél ezredévnél idősb multját, tudjuk, hogy hitfeleinknek mindig a kényszer juttatta eszükbe a — kötelességeket. *Százezernyi zsidó lesz tehát kénytelen hetenkint ugyanannyi munkanapot elvesztegetni a nemzeti tőkéből.*

Ez az egyik eshetőség.

A másik, amitől jobban tartunk, az, hogy a vasárnapi munkaszünet - kényszer különösen *az ipar teréről le fogja szorítani a zsidó elemet*; mert a zsidó munkásnak 5 nap alatt a megélhetésre ugyanannyit kellend majd keresnie, mint másnak 6 nap alatt. Pedig ez a mai munkás mozgalmak közepette, mikor *a munkaidőt is megszorítják és megsabják* egyenesen lehetetlenség. A fejlődés stadiumában levő magyar ipar ennél fogva kénytelen lesz a nagyszámu zsidó munkás ügyességét és gyors felfogását nélkülözni.

Vajjon lehet-e ez az állam s a kereskedelmi miniszter feladata, mikor minden törekvés a magyar ipar fejlesztésére s *megerősítésére* irányul?

Nem annyira felekezeti, mint inkább nemzetgazdasági szempontból sérelmes az új törvényjavaslat a zsidó társadalomra. A sérelem szentesítése, bárha egy nem törvényesen bevett felekezet érdekeiről van is szó, a modern jogállamnak semmi esetre sem célja; s aligha a munkaerő egy részének félrevetése az az ideál, mely a nemzeti vagyon növelését gazdaságilag elősegitené.

Nem aspirálunk mi külön jogokra;

eszünkbe sem jut a magunk számára külön törvényeket követelni; (elég baj nekünk az is, ami van!) csak a lelkiismereti szabadság és a rendelkezésre álló nemzeti erő felhasználásnak szent nevében sürgetjük, hogy a *kötelező munkaszünetet ne kössék naphoz!* A törvényjavaslat intencziójának elég lesz téve akkor is, ha ott a Sándor-utcái palotában azt emelik törvényerőre, hogy *minden munkás és munkaadó köteles a hét valamelyik napját a nyugalomnak szentelni.*

Azonban gyenge hang ez a mienk. Ám ha hazánk minden hitközsége magáévá tenné e nézetet s ily értelemben írna fel országgyűlési képviselőjéhez, — megizmosodnék a siker kilátása.

Weisz Kálmán

a s. a. ujhelyi status-quo izr. hitközség főrabbija.

Francia tudós a mózesi törvényekről.

(Folytatás.)

1. Mózes intézkedése szerint a család képezte a társadalom szervezetének alapját; a család megerősítéséről kellett gondoskodni első sorban, ha az állam egységes akart lenni. A dekalogusnak a társadalmat illető parancsait a szülők iránti föltétlen tisztelet vezeti be. Minden gond a családfő tekintélyének fentartására volt irányítva; nem az államhatalom határozott, mint Spartában, az ujszülöttek sorsa fölött, egyedül az atyának volt feltétlen uralma fia fölött; ő vezethette engedetlen fiát a vének tanácsa elé, hol kimondták reá a büntetést. (Deuter. XXI. 18—21.) Halállal sújtották azt, ki szüleit szidalmazta, vagy ütötte. (Exod. XXI. 15—17.)

Az ünnepekről szóló törvények nagyjára arra vannak irányítva, hogy a család tagjai minél szorosabban fűzessenek egymáshoz; különösen látjuk ezt a Pészach áldozatról szóló szabályoknál. A boldog családi élet élvezetét czélozza azon »magasztos s páratlanul álló törvény« is, hogy a férj, házasságának első évében fel volt mentve a harczbamenetel kötelezettsége alól. (Deuter. XX. 7.)

Csak ezen néhány példával akarja szerző mutatni azon fontosságot, melyet Mózes a családi élet szervezetének adott; oly szilárd alapokra fektette azt, hogy »aujourd'hui encore les Israélites ont une vie de famille si unie et si forte qu'aucun de ses membres n'est abandonné dans les jours de malheur et que l'on ne voit que peu de mendians chez eux.«

2. Mózesnek a földbirtokot illető törvényei első

sorban a személyi birtokjog szervezése által a nomád életet folytató népet akarták az egy helyen való együttes életre szoktatni. De minden ötvenedik év megújította a birtoklást, mely mozgalom ébren tartotta a folytonos érdeklődést, a földmivelés tanulmányozását s a birtoklás élvezését. Mózesnek ezen közgazdasági törekvései oltották a vérbe azon igyekezetet, mely tagadhatatlan vonása még ma is a zsidó fajnak, hogy mindenből hasznot huzzanak. Ámde ezáltal a szorgalmas munkálkodás általánosítása is eléretett, oly annyira, hogy még ma is az összes fajok közül egyedül a zsidó faj gyermekeit látjuk vállvetve dolgozni, mintha napi kenyerüket kellene megkeresniök. Faji ösztönük szoritja őket a munkára, kedvvel dolgoznak.

A biblia szerint (Genez. III. 17—19.) a munka Isten büntetése, de a törvényhozó gondoskodott arról is, hogy e büntetésen biztos áldás nyugodjék. Az ember, ki dolgozik, fejleszti tehetségeit s előre halad, lényének egész működésében helyreállítja a felbomlott egyensúlyt s megalapítja egészségének főtényezőjét. Azonban minden erő a természetben csakis a mozgás és nyugalom rythmikus változatossága folytán nyilvánulhat; a természetnek ezen alaptörvényét tapasztalhatjuk lényünk egész működésében, a szív- és érverés, a belégzés, sőt még az izmoknak egyenletes összehúzódása is meglepő bizonyítékokat nyújt e törvényre. A biblia is elismeri e törvényt a természetben, maga nyújtván bizonyítékot az evolució elméletére, midőn a teremtés művét a cselekvés és nyugalom egyenletes változatosságának eredményeképp állítja oda. Ezen természeti törvény kifolyásaképp tekintendő a szombat, ami által az izmok, idegek s központjuk pihentetéséről gondoskodván a törvényadó, jobb munkára képesítette a zsidókat. Ám a physikai előnyök fejlesztésének forrását nemesak a munkától való tartózkodásban kell keresnünk, hanem abban is, hogy a mózesi törvény, mely azon egyetlen nyugalomnapot határozta meg az egész nép számára, gondoskodott arról, hogy azon napon ne csak a test, de a szellem is elvonassék a munkától; a szív és szellemi tulajdonok élénksége, a család és társadalom iránti meleg érzés, mely a zsidóknál észlelhető, kizárólagosan a szombat pontos betartásának eredménye.

Az erkölcs fejlesztésének ezen kiváló eszközei után következnek a tulajdonképeni közegészségi törvények:

3. Mózes étkezési törvényei a legnagyobb pontossággal jelölik meg a tiszta és tisztátlan állatokat. Tudjuk, hogy melegebb éghajlaton a kiválóan hussal való táplálkozás határozottan veszedelmes, minthogy vérmességet idéz elő; europai utazók kénytelenek a tropikus vidékeken hazájuk szokásaival szakítani s növényekkel táplálkozni, hogy megszabaduljanak a betegségek egész özönétől. Tehát egészségi szempontból Mózes figyelme oda irányulhatott, hogy a táplálko-

zásra alkalmas állatokat jelölje meg. Ezen irányelv vezette az összes őskori népek törvényadóit, mint azt Herodot bizonyítja, ki a középtenger vidékein s kis-Ázsiában sokat utazott.

Mózes törvénye szerint a tiszta állatok mintaképe az ökör s tehén, melyek kiválóan szelidek s legkevésbé fogékonyak a betegségek iránt; posványos vizekből nem isznak s csak tiszta fűneműeket esznek. Az egyiptombeliek tisztasága miatt istenként imádták a tehenet.

Ennek folytán Mózes azon állatokat jelölhette ki a táplálkozásra, melyek legközelebb állottak az ökör típusához. Ezen állatok, melyekről Deuter XIV. fejezete szól a következők: a juh, a kecske, a szarvas, a gazella, a dámszarvas, a kőszáli kecske, az antilop, a vadökör s a vadkecske (nem pedig a zsiráf, mint némely fordító hiszi, minthogy az a zsidók által lakott vidékeken teljesen hiányzott.)

A legmodernebb zoológiától sem kívánhatunk pontosabb csoportosítást ezen állatcsoportról. Mózes e csoportosításnál az állatok tökéletességét tartotta szem előtt; kérdés s kétségtelenség volt a föltétel. Tényleg azon négy állat, a *teve*, melyet az arabok csak más táplálék hiányában esznek, s melyet az indusok meg sem érintenek, a *mezei s tengeri nyul*, melyek a perzsák előtt is a legtisztábbak, s a *sertés*, mely az élősdik állatoknak az emberi szervezetbe való átvitelére leginkább alkalmas, nemcsak Mózes által soroltatik a tisztán állatok közé, de a modern zoológiában is külön csoportot képez.

A halak meghatározásánál Mózes szintén a tökéletességet tartotta szem előtt.

A madarak közül azokat jelölte tisztánoknak, melyek éjjel járnak zsákmány után s husevők.

A szárnyas rovarok közül a sáskafélék, mint leg-tökéletesebbek mondatnak tisztának. Keleten a sáskát tényleg a legegészségesebb tápláléknak ismerik.

Ha azonban közelebről figyeljük meg azon állatokat, halakat, madarakat s rovarokat, melyeket Mózes mint tisztákat a táplálkozásra megengedett, úgy látjuk, hogy egyedül azokat sorolta fel, melyek minden körülmény közt csak egészséges anyaggal táplálkoznak, s melyek legkevésbé hordják magukban a betegség csiráját. Szervezetünkbe csak úgy juthatnak a veszedelmes élősdiek, a trichinák s téniek, ha husevő állatokkal táplálkozunk. A francia kormány a párisi orvosegyesület szakvéleményét kérte ki az iránt, hogy mely állatok ajánlhatók a táplálkozásra, s az eredmény teljesen megegyezett Mózes intézkedéseivel.)*

*) Alkalmilag érdekesnek tartom e helyen megjegyezni, mire nemrég egy fővárosi hírneves orvos Dr. W. M. figyelmeztetett. Magasztalólag nyilatkozott a bibliai »Gid Hanásch« tilalomról, minek következtében a táplálkozásra megengedett állatoknak is hátulsó részét csakis a nagy értől való teljes meglisztása után lehetni, minthogy legújabb időben kimutatták, hogy a

E törvényekkel Mózesnek egyedüli célja az volt, hogy népébe a szentség és tisztaság gondolatát oltsa. »Szentek legyetek, mert szent vagyok Én, s ne mocsokljátok be magatokat ezen állatok által« (Levit. XI. 44.) mondja Mózes Isten nevében.

Mózes a tisztaság gondolatát akarván a népben folyton ébren tartani, megalkotta a *szellemi hygieniát*, melynek praktikus következményeiben azon legjobb *testi hygieniához* jutott, melyet a modern tudomány csak a legfáradságosabb uton tudott megállapítani.

Erősen hisszük, mondja szerző, hogy Mózes előtt e törvények adásánál egyedül a vallási szempont lebegett, s hogy azokat, — mi a közegészséget illeti, egészen öntudatlanul adta.

Szerző nem hagyhatja ez összefüggésben figyelmen kívül azon szigorú törvényeket, melyek a vér s a zsiradék élvezését tiltják. (Levit. III. 17. VII. 22. 27.) Hogy minél távolabb tartsa Mózes a népet ezen állati alkatrészekről, bizonyos irtózáttal vette azokat körül. Az pedig általánosan ismeretes, hogy a vér a legalkalmasabb a fertőző betegségek terjesztésére, hogy a zsiradék élvezése mily káros hatással van a szervezetre.

4. Az értekezésnek utolsó része Levit. XIII. fejezetében leirt kiütéses betegségekkel foglalkozik, azoknak mibenlétét tárgyalja, s hosszasan fejtegeti gyógyításuknak s terjedésük megakadályozása módjának az orvosi tudomány mai állásával való teljes megegyezését. Itt is erősen hangoztatja szerző azt, hogy Mózesnek e törvényekkel távolból sem az volt a célja, hogy népének orvosi tanácsokat adjon, terve mélyebbre ható, célja magasztosabb volt: a fajt akarta nemesíteni s örök időkre szükséges fenmaradását előkészíteni!

Dr. V.

A pesti Chevra-Kadisa intése.

Az egész világ — a világ akkor reám nézve a b—i jesivából állott — csak »babe Golde«-nak szólította a jóságos öreg asszonyt, ki igazán »babe«-ja, azaz szerető nagy mamája volt a sok szegény »bocher«-nak, kik a jesivát látogatták. Szegény babe Golde! még most is fáj a szívem, ha arra a keserűsre gondolok, mit egy izben, természetesen akaratom ellenére — és ez az egyedüli vigaszom — az áldottlelkű matronának okoztam.

Babe Golde kimondhatatlan jámbor asszony volt. Többet imádkozott, mint az egész jesiva, még a rab-tenia, az élősdiek legveszedelmebbjeinek egyike, csakis az állatok hátulsó izomzatában található. E szempontból bizonyos, hogy a Gid Hanásch tilalom Mózesről ered; minthogy azonban étkezési törvényeiben arról nincs szó, későbbi időben pedig kereszték e tilalom okát, s mivel arra rá nem akadhattak, tehát Jákob és az augsburgi közti tusakodás elbeszéléséhez toldották az »Al kén lo joeh'lu stb« mondatot.

binust és a siur-mondót sem véve ki. Ha nem imádkozott, példálózott a rossz »mai világ, persze a 25 év előtti »mai világ«-ról, (a »mai világ« neki is a jesiva volt, melyet nagyon világinak tartott; pedig szavamra, egyikünk sem ismert más betűt a héberben kívül); s ha nem példálózott, dicsérte a kis »Jaszele«, unokáját, kit ő nevelt és ki szerinte a világ legjámborabb »rebe«-jévé válik majd. — Miből következteti ezt, jó babe Golde? kérdezem egyszer; hisz a Jaszele még csak 6 éves gyerek? — Miből? szólt méltatlankodva a büszkeségében sértett nagymama, hát abból is, hogy ha azt kérdezik tőle, mi lesz majd belőle, nem mondja, mint más gyermek, hogy póstamester, mézeskalácsos, vagy huszár káplár (a babe Golde kis boltjának főkundsajtjai), hanem azt mondja: kis jámbor »bocherl« leszek.

Mindenesetre nagy bizonyíték, szólék, nem egészen meggyőzve, de lássuk csak, hogy gondolja ezt a kis fiu. — Gyere ide, Jaszele, és mond meg nekem, miért akarsz te jámbor bocherl lenni? Jaszele épen jókedvében lévén, nem késett a felvilágosítással. Azért, — szólt — mert a ki jámbor bocherl, az a nagymamától sok krajezárt kap.

*

Soha sem tudtam, miért török annyira magukat a pesti orthodoxok külön temető után. A különféle nemű »babe Golde«-k roppant jámborságra magyarázták a hő kivánságot. Ezen a magyarázaton szörnyű csorbát ütött a Weisz Henrik esete, egy oly eset, minő Izraelben páratlanul áll (l. az Egyenlőség 40. számát) és az a körülmény, hogy, daczára annak, hogy a temető megnyitására rég nyertek engedelmet, azt még mindig nem nyitották meg. Miért akart hát Jaszele minden áron jámbor bocherl lenni, azaz: miért akartak az orthodoxok minden áron külön tetemőt? A pesti Chevra-Kadisa alább közölt intése megadja rá a választ: csak azért, mert krajezárokat akartak!

Temetőjüket nem nyitották meg. Szegényt temetni nem akarnak, de azért szedetik a »halottfillért« mintha a szeretet és jótékonyság munkáját, tudja Isten, mily nagy mértékben gyakorolnák; ők, kik a szegény embert halottjával kirúgták, és okai voltak egy a zsidó nevet meggyalázó botránynak, mert: »szegény ember halottjával csak nem nyithatják meg az autonóm orthodox temetőt.«

Kevésbé szent emberek is tudják, hogy a Chevra Kadisa csak akkor gyűjthet halottfillért, ha halottja van. Mi jognál fogva küldte hát ki perselyes embereit az orthodox Chevra Kadisa, holott temetőjét még meg sem nyitotta? De a perselyesek tévedésbe is ejtik az adakozókat — és a szent vezetők a világért sem látشانak ezért haragudni — amennyiben eljárnak a nagy Chevra Kadisa jöltevéihez is, kik őket saját Chevra Kadisájuk gyűjtőivel cserélik össze. — Mi más ez, mint a helyzet szándékos kiaknázása!

Már ezért is üdvözljük a fővárosi közigazgatási bizottságnak a fővárosi tanácsához intézett azon utasítását, hogy, engedve a nagy Chevra-Kadisa kérésének, szólítsa fel az orthodox Chevra-Kadist, hogy kötelességeit és hatáskörét körülíró és szigorúan meghatározó szabályzatot készítsen, nehogy a jámbor orthodox urak a zavarosban halászás sátánjának hálójába kerüljenek.

Mardochai Hajehudi.

*

A nagy Chevra-Kadisanak elébb említett intése, melyet összes tagjainak megküldött, a következő:

T. cz.

Ujabb idő óta a főváros pesti részén többen egy ugy nevezett »budapesti autonóm orthodox chevra-kadisa«-t alakítottak, minek folytán engedélyt nyertek arra, hogy **kizárólag saját tagjaik számára Budán** a németvölgyi temetőhöz közel eső helyen temetőt nyithassanak.

Jóllehet a nevezettek ezen egy meghatározott kör részére szánt, a nem tagokat, szegényeket és idegeneket (még ha különben »orthodox«-ok is) egyenesen kirekesztő **temetőt még meg nem nyitották, és egyéb kötelességszerű munkásokat sem kezdték meg**, a hozzánk beérkezett panaszok szerint a főváros területén a **persely-adományok gyűjtését** tagjaink és jótévéink körében lázas sietséggel fogatni vették, úgy, hogy nem alaptalan azon aggodalom, hogy ezen és hasonló eljárások által olyan visszaélések támadhatnak, melyek egyrészt pártolóink félrevezetését eredményezhetik, másrészt pedig egy évszázad óta csend- és békében működő intézményünkre, de a helyi zsidó jótékonyság gyakorlására is káros kihatással lehetnek.

E körülmények által indítva, kötelességünkben állónak ismerjük t. tagjainknak és intézményünk összes hiveinek szíves figyelmét felhívni arra, hogy **perselyeink ezentul »Pesti Chevra-Kadisa« „פּעסעלער הברה קדישא“ felirattal lesznek ellátva, ugyanily jelzésű kabátban kötelesek gyűjtőink megjelenni és kívánatra általunk kiállított igazolványt felmutatni.** Oly egyének, akik a jelzett módon kiállított igazolvány, persely és ismertető jel nélkül gyűjtenek, megbizottainknak nem tekinthetők.

Midőn ezt összes hiveinknek tudtul adjuk, bizvást reméljük, hogy ezen a »Pesti Chevra-Kadisa« egysége, békés fejlődése és emberbaráti működése ellen intézett, felekezetiünk méltósága és humanus szelleme ellen irányuló támadást szívből elítélni fogják.

Hitrokoni üdvözléssel

A pesti chevra-kadisa előjárósága nevében:

Dr. Mezey Ferencz s. k.
titkár.

Reusz Károly s. k.
elnök.

Zsidó magyar írók és tudósok.

Szerkeszti és írja: dr. Feleki Sándor.

IV.

Dr. Goldziher Ignác.

— Két czikk. —

Ma napság, midőn kürttel, dobbal hirdetik a valódi és hamis érdemeket; midőn a hírlapok százféle reklámjai újra meg újra felszínre vetik azok neveit, kiknek tényleg csak nevük nagy, de érdemük végtelen kicsiny: igazán jól esik oly férfúró megemlékeznünk, ki gondosan kerülte azt, hogy neve a hírlapok szó-

csövén tovaterjedjen, de kinek hire mégis tulszárnyalt az ország határain, ki félve kérülte a nyilvános elismerést és ünnepeltetést, de kinek, habár akarata ellenére is, tudományos érdemeit mégis oly fényes kitüntetések kísérték, minővel kevés tudós dicsekedhetik.

Harminez évi szakadatlan tudományos munkálkodás fekszik *Goldziher* Ignác dr. háta mögött. Mint tíz éves kis fiu már arra fordította megtakarított filléreit, hogy első nyomtatott munkájával a nyilvánosság elé lépjen. És ezen idő óta szakadatlanul tanult és írt. Évről évre jelesebb és alapos tudományra valló dolgozatokkal gazdagította a keleti bölcészetről és nyelvekről szóló irodalmat s a most csak negyven éves férfiú oly tudományos tevékenységre pillanthat vissza, mely valóban ritkítja párját. Az ő életpályáját végig tekintve, szinte kételkedve ráuzzk fejünket, vajjon nem-e a mesék országában kalandozunk. Tíz éves korában megírja első munkáját, tizenhét éves korában mint jeles nyelvészt ismerik külföldön, tizenkilencz éves korában már kezében van a bölcészettudori diploma és ugyanazon évben a még gyermek ifju számba ment dr. *Goldziher* elnyeri a budapesti egyetemen a magántanárságot. Már mint kisfiu azok közé tartozott, kikről a rokonság és ismerősök azt mondták, hogy csodagyerek. És *Goldziher* mégsem volt az ugynevezett csodagyermek közé sorolható, kiknél rendszeren megboszulja magát az agynak korai, tulfeszített munkássága. Ezekből a megsodált, kikürtölt gyermekekből azután rendszeren kifaradt, kimerült szellemű férfiak lesznek. Nem így *Goldziher*ből. Őt a tulkorai szellemi munka megedzette, megerősítette. Fényesen mutatja ezt a mai napig megjelent nagytudományú munkái száma, mely *felülmúlja a bárouszázatot*, s melyek mindannyian az egész tudományos világ osztatlan elismerését vívták ki.

Elérve oly kitüntetések, minő csak a legkiválóbb szellemi munkásokat ér, elismerve az egész tudós világ által, mint a legjelesebb orientálisták egyike, nem hallgatott a számos külföldi egyetem csábító szavára, melyekhez őt rendszer tanárul meghívták; ő itthon maradt hazájában, ennek szerzett hírnevet, elismerést, ennek szenteli tudományos képességét. Sorba elutasítá a bécsi, prágai és nem egy németországi egyetemi rendszer tanári állást; megmaradt Budapesten, mint az itteni egyetem magántanára. S mivel hálálta ezt meg hazája? Azzal, hogy most 21 évi magántanárság után sem jutott eszébe a kormánynak, hogy az ily tudományos munkásságot rendszer tanársággal jutalmazzon. De ne legyünk igazságtalanok. A bölcészeti kar egy ízben felterjeszté Trefort Ágostonhoz ajánlatát, melyben kifejté *Goldziher* kiváló tudományos érdemeit, s kérte rendkívüli tanárrá való kineveztetését, de a miniszter az iratot félre tette a poros akták közé, hol mai napig is örök álmát aluszsza. De *Golzihert* az nem kedvetleníté el. Munkálkodik, ír szakadatlanul s ha nem is ismeri el

a magyar kormány az ő érdemeit, annál nagyobb elismeréssel adóz azoknak az egész tudományos világ.

Goldziher családjában már régóta megvan a héber tudományok iránt való előszeretet. Már nagyatyja, ki köpcsenyi kereskedő volt, jeles talmudista hírében állott De mivel inkább forgatta a héber tudósok elsárgult könyveit, mint az üzleti könyveket, tönkrement, és a a negyvenes évek elején Székesfehérvárra költözött. Itt született 1850-ben *Goldziher* Ignác is, kinek atyja, Adolf, bórkereskedéssel birt Székesfehérvárott, de e mellett szintén kiváló kedvvel foglalkozott a héber tudományokkal. Több fia Ignácson kívül nem lévén, egész törekvése egyetlen fia kiművelésére irányult. Tülbuzgóságában annyira ment, hogy a hat éves kis Ignácot már hajnali öt órakor felkeltette, hogy üljön könyvei mellé, mi alatt nagyon ügyelt, hogy fia a héber könyveket valamikép félre ne tegye. Mert atyja nagy sulyt fektetett a héber tanításra. Ily vas szorgalom és éles észtehetség mellett a cseppnyi *fiu* már folyékonyan olvasott és írt magyar, német és héber nyelven. Elemi iskoláit Székesfehérvárott végezte, hol tanítója *Freundenberg* Mózes nagy buzgalommal és örömmel vezette be a kis tanulót az első alaplemek ismeretébe. Az elemi iskolákat elvégezvén, a székesfehérvári zircz-cziszterci főgymnáziumba került, hol öt osztályt kitünő eredménnyel végezett. Mint gymnázista diák élénk figyelemmel kísérte a székesfehérvári orthodox és a haladó párti zsidóság között kitört testvérharcot s ezen benyomások alatt adta ki a *tíz éves fiu* első nyomtatott művét, melynek költségeit megtakarított zsebpénzéből fődözte. E munkájában, mely csak egyetlen példányban található még fel a Nemzeti muzeum könyvtárában, hevesen kikel a kis polemizáló az orthodoxok ellen s dogmatikus alapon behozonyítja eljárásuk helytelenségét, mely szerint mindenkit, a ki nem az ő pártjukra áll, kiközösíteni iparkodnak a zsidóság kebeléből. Midőn 13 éves korában »bar-miczvah»-ját ünnepelte a család, a székesfehérvári zsidó hitközség megengedte az akkor már kiváló tehetség hírnevében álló ifjunak, hogy ez alkalommal a templom szószékéről saját halachikus és exegetikus szónoklatát mondja el, mely a jelenvoltakat bámulatra ragadta alapossága és mély értelme által Mint 14 éves fiut már Pesten találjuk, hová felköltözködött atyjával együtt, ki feladta székesfehérvári üzletét és lakóhelyét, hogy a fővárosban nevelhesse egyetlen fiát. A gymnázialis felsőbb osztályokat itt magán uton végezte, mert atyja úgy vélte, hogy a nyilvános tanulás által nem szentelhet elég időt a héber tanulmányoknak. *Brill* S. L. a fővárosi rabbinátus érdemes elnöke volt oktatója s vele együtt tanultak dr. *Bacher* Vilmos, az orsz. rabbiképző jelenlegi jeles tanára, dr. *Jaulusz* aacheni rabbi és mások. *Goldziher* még most is meleg elismeréssel és szeretettel szól ósz tanítójáról, kinek sokat köszönhet a héber tudományban való jártassága tekintetében Mint tizenöt éves

diák beiratkozott rendkívüli hallgatónak a tud. egyetemre s legbuzgóbb tanítványa lett. *Vámbéry* Árminnak, a kin bámulattal csüngött. De a bámulat kölcsönös volt, mert *Vámbéry* meg nem bírta eléggé csodálni fiatal hallgatójának a héber tudományokban való rendkívüli jártasságát és éles gondolkozó tehetségét. A viszony a tanár és tanítvány közt mind szorosabbá lett s végre barátsággá fejlődött. *Vámbéry*, kinél az arabs és török nyelv elemeit sajátította el, bemutatta *Goldziher* *Ballagi* Mórnak, ki — bár évekre nézve nagy volt a különbség közöttük — szintén barátjául fogadta a nagytudományu ifjút. Ez igazi baráti kapocs még ma is fennál a két tudós között. Még nem volt több tizenöt évesnél, mikor a budapesti reform. gymnásiumban kitűnő sikerrel letette az érettségi vizsgálatot.

Vámbéry Ármin volt az, a ki a fiatal tudósra felhívta báró *Eötvös* József, akkori közoktatásügyi miniszter figyelmét, ki négyszáz forintos ösztöndíjat juttatott neki több éven át, hogy a külföldi egyetemeket látogathassa. Először Berlinnek vette útját, hol *Rödiger* tanárnál hallgatta a syr nyelvet és dr. *Berlinernél*, a Hildesheimer-féle intézet történelem tanáránál, a héber tudományokat. Mindkét nagyérdemü tudós később baráti viszonyba lépett *Goldziher*rel, kinek kiváló képességeit csakhamar feismerték. Egy évi ittlétele után Lipcsébe költözködött, hol *Fleischer* Henriket, a most élő orientálisták egyik legjelesebbikét, hallgatta. *Fleischer* mindjárt felismerte csodálatos tudományát s elkövetelt mindent, hogy a fiatal tudóst Németországnak nyerje meg. Kecsegtette fényes jövővel, biztosított neki egyetemi tanárságot, de *Goldziher* mindezt visszautasította, mert csak hazájának óhajtotta szentelni tevékenységét és tehetségét. Ebben az elhatározásában még megerősítette *Kármán* Mór, a jeles bölcész, kivel itt ismerkedett meg s kit szintén fényes ígéretekkel iparkodtak Németország számára megtartani. Megbeszélték közösen, hogy semmi szín alatt sem távoznak el hazájukból, Magyarországból. A hazaszeretet melegét nem tudták lehűteni a fényes ígéretek.

Lipcséből Leydenek vette útját, s mint alig tizenkilenc éves ifju zsebében a bölcészettudori oklevéllel, melyet Lipcsében szerzett, tért vissza *Goldziher* hazájába. Tudori értekezése, mely 1870-ben látott napvilágot: *Studien über Tanchum Jeruschalmi*.

Ez idő óta rendkívüli gyors egymásutánban és rendkívüli nagy számmal jelentek meg munkálatai, felkeltvén a tudós világ élénk érdeklődését. Ezekre egy másik cikkben térünk vissza.

Már tizenkilenc éves korában a budapesti tudományegyetemen mint magántanár működik, eltelve lelkesedéssel és ki nem alvó buzgalommal a keleti nyelvek és bölcészet iránt. Ekkor már folyékonyan beszélt héberül, arabul, törökül, angolul, francziául és — magától érthető — magyarul és németül. Ezen kívül a szyr, perzsa és kald nyelvekben is kiváló jártassággal bírt.

Eötvös báró azon ígéretével, hogy minél hamarabb megkapja az egyetemi rendes tanárságot, és 1200 frtos ösztöndíjjal 1870-ben Bécsbe indult, onnan Leydenbe, hol egy évig buvárkodott keleti kéziratokban. Leydenből visszatérve *Eötvös* báró, *Vámbéry* és *Ballagi* kieszközölték, hogy vágyai czélját elérhesse, hogy felkereshesse a Keletet. Nagyobb ösztöndíjjal ellátva útját Paläsztinának vette, innen Jeruzsáleribe, majd Damaszkuszba vándorolt, hol négy hónapig tanulmányozta a vulgär arab dialektustokat. Itt ismerkedett meg *Landberg* Caro gróffal, Svédország egyik legkivalóbb nyelvészével és legelőkelőbb magnásával, ki szintén tanulmányok czéljából tartózkodott Damaszkuszban. Négy hónapon át laktak együtt, szoros barátság által egybefűzve s *Landberg* Caro egy szóval sem árulta el barátjának grófi voltát. Később is csak véletlenül tudta meg *Goldziher*, mily előkelő férfiú ajándékozta meg barátságával. Gazdag tanulmányokkal és benyomásokkal hagyta el *Landberget* — ki később Budapesten ismétellen felkereste szeretett lakótársát — s Konstantinápolyba, majd Kairóba szállt meg, hol a hires *Azchar* mecsetbe, a kelet egyik legelső főiskolájába (medresz)? lépett be mint softa (hallgató). Mennyire becsülték meg Kairóban *Goldziher* tudományát, mutatja az a körülmény, hogy az aegyptomi khedive könyvtári igazgatójává akarta kinevezni, mit azonban *Goldziher* köszönettel visszautasított.

Keleten való tartózkodása alatt két súlyos csapás érte. Meghalt atyja, s most ő reá hárult a nehéz feladat, hogy családját fentartsa. Nem kevésbbé súlyosan érinté őt atyai jóakarójának és pártfogójának, a legnemesebb férfiak egyikének, *Eötvös* József bárónak elhunytja, kinek ígéretét bírta, hogy ki fogja nevezni a budapesti egyetemre a keleti nyelvek tanárává. E két tős csapástól lelkiileg lesújtva hagyta el a Keletet s tért vissza hazájába.

Fleischer tanár ajánlatára löbb külföldi egyetem hívta meg ismét a tanári székbe, de *Goldziher* visszautasította azokat, mert reménylé, hogy mint a budapesti egyetem tanára fog hazájának szolgálatokat tehetni.

Ebben az időtájban olyas valami történt, a mi megrázkódtatta lelkének egész valóját s későbbi kedélyállapotára is nagy befolyást gyakorolt.

A bécsi egyetemen 1875-ben megüresedett a keleti nyelvek tanszéke és *Stremeyer* akkori osztrák közoktatásügyi miniszter *Goldziher* Ignác drt. hívta meg e diszes állásra, mert *Fleischer* tanár, — kitől a miniszter tanácsot kért — a fiatal tudóst tartá legérdemesebbnek, e kitüntetésre. *Goldziher* már bele is egyezett, mert nem csak az anyagi gondok kezdtek terhelni, hanem *Eötvös* báró halálala után, különösen mikor *Trefort* Ágoston kezeibe került a közoktatásügyi tárcza, mindinkább fogyott a reménye, hogy a budapesti egyetemen a keleti nyelvek tanszékét elnyeri.

Ekkor egy közbejött véletlen megzavarta összes terveit s visszavetette őt, -- bizonyára nem örökre, — remélt állásától. *Andrássy* gróf akkori külügyminiszter találkozott *Stremayerrel* Bécsben és ez félig tréfásan, félig gunyosan így szólítja meg: «No nektek nagyon sok jeles emberetek lehet Magyarországon, ha egy oly kiváló tudóst, min *Goldziher*, nem tudtok alkalmazni.» *Andrássyt* bántotta a csipős megjegyzés, s a legelső alkalommal szemére hányta *Trefort Ágostonnak*, hogy milyen gyalázat az, hogy egy *Goldziher* nem tud nálunk tanári állásra jutni. *Trefortot* bosszantá az erős szemrehányás; de jobbnak vélte jó viszonyban maradni *Andrássyval*. Akkor bukott meg ugyanis a *Bitó* kormány és nagyon sok függött *Andrássytól*, vajjon át veszi-e a *Tisza-kormány* a régi kabinet kultuszminiszterét *Trefort Ágostont*. A sarokba szorított *Trefort* meg is ígérte *Andrássynak*, hogy jóvá teszi a mulasztást és *Goldziher* néhány hét múlva ki lesz nevezve. Magához is hívatta a tudóst, és felszólítja, hogy adja be a tanárságra szóló kérvényét. *Goldziher* azt a kérdést veté fel a miniszter előtt, vajjon nem-e az egyetemi bölcsészeti kar útján nyujtsa-e be folyamodványát, mire *Trefort* megjegyzé, hogy az teljesen fölösleges, az egész kérvény nem egyéb, mint forma; két hét múlva ki lesz nevezve.

Goldziher biztosítottnak vélte az itteni állást és lemondott a bécsi egyetemi tanárságról. Multak napok, hetek, hónapok, és a jeles tudós hiába várta a kinevezést, míg végre meghozta a *Budapesti közlöny* a hirt, hogy *Hatala Péterrel* töltötte be a miniszter a keleti nyelvek tanszékét. *Trefort* ugyanis időközben már kényelmes helyet talált a ministeri székben, s rég megfélekezett *Andrássynak* tett ígérteréről. Így két szék között a pad alá esett a fiatal nyelvész. Se Bécs, se Budapest Hanem kapott helyette mást, egy — fegyelmi eljárást, melyet az egyetemi tanács indított ellene, mert a tanári kar mellőzésével, a szabályzatok ellenére, egyenesen a miniszterhez adta be kérvényét. Hogy ezt egyenesen a miniszter tanácsára tette, azzal nem törődött senki. A kinevezés helyett megérkezett az egyetemi tanács leirata, melyben őt ezen eljárásáért dorgálásra ítéli. Valóságos mentő tett volt részére a pesti zsidó hitközség elhatározása, melylyel őt 1875-ben titkárnak választotta. Bár a véletlen sajnos közbejársása folytán nem érte el remélt vágyát, de így is gondtalan élet volt számára biztosítva s *Goldziher* most szabad óráit egészen a kedvencztudományának szentelhetette.

Sorban jelentek meg jelesebbnél jelesebb munkái, melyek új világosságot vetettek a keleti népek nyelvére, bölcsészetére szokásaira, történetére és gondolkodásmódjára. De erről a következő számban.

(Vége következik.)

Nyitrai dolgok.

Nyitra vármegyéről szól az ének; arról a vármegyéről, mely a jelenlegi municipialis rendszernek védelmére felhozhatja azt, hogy elcsapták egy alispánját, elzárták egy főjegyzőjét és pénztárnokát; azon vármegyéről, mely hirhedtté vált az árvapénzeknek mikénti kezelése, illetve elkezelése által; azon vármegyéről végre, hol papi hivatást teljesít *Hurbán*, s melynek dzsentrijét az antisemitizmus saturálta.

Ebből a híres vármegyéből a a politikai napilapok azt a hirt hozták, hogy egy komárommegyei magyar honpolgár *Nyitramegye Tardoskedd* községébe akart átköltözködni, illetve ott akart letelepedni, de az érdekes kupaktanács nem engedte meg a letelepedést; s midőn a politikai jogaiban megsértett állampolgár, sérelmét orvoslandó, ügyét *Nyitravármegye* közgyűlése elé vitte, oda, hol főispán, alispán és a megye dzsentrije viszi a nagy szót, akkor járta csak meg igazán; mert e nemes vármegyének törvényhatósági bizottsága igazat adott *Tardoskedd* község előljáróságának s a főispán azon helyzetbe jutott, hogy a határozatot azon szokatlan formában hirdethette ki, hogy a közgyűlés «nagy» szótöbbséggel helyben hagyta a község előljáróságának határozatát.

Mi ezt elhinni nem tudtuk; nem fért a fejükbe az, hogy az 1886. évi 22. t. c. 9. §-áról épen *Nyitra vármegyének*, ennek fő- és alispánjának ne legyen tudomása; utána jártunk tehát a dolognak, hogy magunkat a történekről informáljuk s meggyőződünk arról, hogy a lapok jól voltak értesülve.

Kutattuk azt is, hogy mily bünt követelt el az illető állampolgár, hogy *Nyitra vármegye* őt befogadni nem akarta, s rá jöttünk, hogy az illetőnek az a meg nem bocsátható bűne van, hogy »*Kohn Bernát*« a neve »zsidó« a vallása, »kereskedő« a foglalkozása.

Hiába szólalt fel a megyének ékesszavu főjegyzője, hogy minden honpolgárnak — kifogástalan előéletet feltételezve — szabadságában áll Magyarországon bárhol letelepedni, hiába hajtogatta *Zsambokrétly József* országgyűlési képviselő, hogy *Kohn Bernátnak* nem lehet kevesebb joga, mint *Zsambokrétly Józsefnek*, hiába állította *Tarnóczy Gusztáv* országgyűlési képviselő, hogy a törvényt a zsidóval szemben is tiszteletben kell tartani, az mind nem használt. Az ultramontan érzelmeiről ismert megyei alispán indítatva érezte magát főjegyző tisztársával szemben azon álláspontra helyezkedni, hogy a községi autonomia érdekében nem szabad a községet arra kényszeríteni, hogy bárkit is befogadjon; más szavakkal az alispán arra a háladatos szerepre vállalkozott, hogy az ördögöt *Belzebub* segítségével exercirozza.

Tévednek azonban a helybeli lapok, ha az ellenzékre fogják, hogy épen ők foglaltak állást *Kohn Bernát* ellen, mert a vezérszöveget az alispán játszotta,

pedig ez az ugynevezett szabadelvű párthoz tartozik; csatlakozott hozzá a megyei tisztis kar, mely szinte az szabadelvű pártot vallja, és hozzá szegődött a szabadelvű párti Boróczy Lajos megyei alapítványi ügyész is; a szélső baloldal, helyesebben az antiszemita párt részéről támogatta Mérey Lajos ügyvéd, kinek leginkább zsidó klientelája van, s szekundált az egyheti antiszemita képviselő jelölt Benkő László.

Hát a főispán? Ő nyugodtan nézte a dolgok menetét, ő tiszteli mindenkinek a nézetét, ő semlegesül gyakorolja praesidialis jogait, ő kihirdeti a határozatot, hogy »nagy« szótöbbséggel helybenhagyatott a község határozata.

Hanem a főispán ur nyilván eltévesztette hivatalát, vagy pedig a hozott határozat az ő nézetével egyezik. A főispáni szék egészen más temperamentumot követel, mint a törvényszéki elnöki szék; ha a kettő közti különbséget nem tudja, akkor kérjen tanácsot apósa, Tóth Vilmos közös főszámvevőszéki elnöktől, vagy pedig közvetlen hivatalbeli elődje, Szalavszky Gyula államtitkár urtól. Hiba a főispán részéről, ha a kettő közti különbséget nem tudja, — és hiba, ha tudja s ahhoz alkalmazkodni nem tud, hanem magát a retrograd irányval azonosítja. Ilyesmit megengedhet magának egy törvényszéki elnök, de egy főispán soha, mert egy objektív főispán politikai nonsens.

De a ki nyitrai viszonyokat közelebbről ismeri, a vita eredménye és a mérvadó körök magatartása által meglepetve nem lesz, nekik t. i. a jó nyitraiaknak nem kell a zsidó; szavazata, az igenis kell, hogy a klikkben kár ne essék.

Nemrég leégett Ivánka községe, hol a főispán apósa birtokán nyaralni szokott.

A főispánnak veje, elnöke a katolikus nőegyletnek, a leégettékért gyűjtést indít és első sorban adakozásra kéri fel — Bischitz Johanna urnót, mint a jótékonyágáról hírneves Hirsch báró magyarországi megbízottját, — az első a ki adakozott egy Strázsán lakó Felbert nevű zsidó bérlő, ki a leégették javára a főispán neje kezéhez 400 frtot küldött, de a Mérey-ek, Boróczyak, Benkőek s mások, hogy hozzá járultak volna embertársaik nyomorának enyhítéséhez, arról nem tud senki semmit, valószínűleg ismert szerénységük tiltja, hogy nevük ilyen módon nyilvánosságra kerüljön; tessék a nyomorgó népnek hazafias beszédekkel jóllakni.

Megjegyezzük, hogy Dr. Singer Mihály ur, a Hirsch bárónak budapesti jótékonyági iródájának titkára a felhívás vétele után nyomban személyesen elment Ivánkára magát tájékoztatni, s utazásának eredménye gyanánt felimlithetjük azt, hogy kiosztott a szegények között 2700 frtot, még pedig a keresztény szegények között 1400 frtot, a zsidó szegények között 1300 frtot.

Igy magyarázza a zsidó a felebaráti szeretetet

A közelmúltban és most történeteket jegyezzék meg maguknak a nyitrai megyei zsidók; jegyezzék meg maguknak, milyen bánásmódban részesülnek a szabadelvű párt kormányzásának 16-ik és a Szapáry aera 2-ik esztendejében. Lesz még szálló, lágy kenyér.

Nyitrai.

A muszka erkölcsiség.

A «szent» Oroszország az utóbbi időben az orosz birodalomnak zsidó alattvalóira vonatkozó, ismertté vált, proponált középkori rendeletei folytán olyan szomorú hírnévre tett szert, hogy itt (Angolországban) — úgy írja dr. Chotzer a Magd. Wochenschriftben — ezen hirhedt országnak e pillanatban több figyelmet szentelnek, mint ezelőtt bármikor. Ugyanis a legjobb és legolvasottabb angol újságok azok, melyek mostanában feladatukká tették, hogy végére járnak annak, vajjon Oroszország magasabb és alsóbb rendű körei vallásos, erkölcsi és társadalmi életük tekintetében valóban oly mocoktalanok és mintaszerűek e, hogy jogot vindikálhatnak maguknak arra, hogy a föld zsidó népét bünnel terheltnek állíthatják és az orosz kormányt ily méltatlan elemeknek szülőföldjükről való kiűzésére rávegyék. Eme kutatások eredményei éppen nem valami kedvezők és nem lehet érdektelen annak meglátása, hogy egy hatalmas, nagy befolyású lapnak a kérdéses tárgyról mi a véleménye. A Londonban megjelenő «Fortnightly Review» cz. lap szeptember havi füzetében ezen czim alatt: «Seixoval Morabity in Russia» egy cikket közöl, melyből néhány különösen frappans helyet itt közlünk.

Miután a kérdéses cikk szerzője, Mr. Leonin Tolstoj grófnak legujabb művére, a «Kreuzer sonata»-ra utal, melyben az olvasó a való életből vettnek látszó rendkívüli barbár érzékű typosokra akad, megírja a csári birodalomban tett saját megfigyeléseit és tapasztalatait. Ezen országra ugyanazon mondást alkalmazza, melyet Gibbon, angol történetíró, a merovingi uralom alatt állott Galliára alkalmazott s a mely a következő: «Más országban aligha akad az ember több bűnre és kevesebb erényre, mint itt.» Az angol nyelv, a szerző vallomása szerint, szerencsére nem is rendelkezik olyan kifejezésekkel, melyek az Oroszország nagyobb városai-ban nyilvánosan jelentkező utálatos bünt nevének nevezhetnék. Helyelyel-közzel még a templomok mögött is szégyen és félelem nélkül az erkölcs ellen olyan bűnököt követnek el, minőknél csufabbakat még Leviticus könyvében sem találhatunk feljegyezve. És a mi a dolgot még rosszabbá teszi, az azon körülmény, hogy mindez az ártatlan fiatalság jelenlétében és szemelátára történik, mely az egész természetet ép oly romlottnak tartja, mint azon embereket kik szemé előtt állanak.

Azt hiszi ugyan a szerző, hogy az európai szárazföld nagyobb városaiban a bűn ép oly szemérmetlenül jelentkezik, mint Oroszországban, de ez utóbbi abban is elűt a többi országoktól, hogy itt még az erkölcstelenségben sem ismernek határt, amennyiben itt ifju és öreg, szegény és gazdag, a legmagasabb arisztokraczia és a legalsóbb néposztály egyenlő mértékben áldoz a bűnnek. Mint a zene és az ország nyelve, úgy az erkölcstelenség is nemzeti jellemző ismérve az egész orosz nemzetnek és egyaránt közös a nemessel és parasszttal.

De Oroszországban nemcsak nyílt helyeken és utcákon korlátlan és feltartóztatlan ur az erkölcstelenség, hanem az orosz kormány fennhatósága alatt álló iskolákban is egészen otthonos. Az orosz állam legmagasabb tisztviselőinek fiai és leányai, kik ilyen intézetekbe járnak, maguk is vétkeznek itt azon szabály ellen, melyet Mózes, a zsidók törvényhozója, hallással sujt. Ezt a tisztátalan tevést-vevést a tanulók saját tanítóiktól és nevelőiktől tanulják el, a kik, hitteles értesülések alapján, maitresseikkel karöltve sans géne nyilvánosan sétálgatnak, noha köztudomás szerint házasságok ismerik őket. Hanem ez utóbbiak az orosz udvari életet veszik mintaképül, amely közhit szerint alapjában véve megromlott, és erkölcstelenség tekintetében Európa kevés modern erkölcstelen udvarát messze tulszárnyalja. A piszkos intrikák, melyeket Pétervárott és Moszkvában évről évre eljátszanak, olyan utálatosak, hogy a köztisztesség megliltja azoknak egy respektabilis angol lapban való leírását. Nyílt titok, hogy Oroszországban nem egy magas állami hivatalnok jövedelmező és befolyásos állását sokkal inkább neje hütlenségének, mint saját képességének és természeti tulajdonságainak köszönheti. «Ha azt akarják — írja egy Nekluiddoff nevű modern orosz hírlapíró — hogy hazánkban mindazokat bíróságra megfeynyítsék, kik fajtalanságokat üznek, akkor csupa fiatal gyermekből kellene a bíróságot megválasztani, mert csupán ezek azok az országban, akik a büntetést elkerülhetnék.» De ez az utálatos gazdálkodás nem pusztán a jelen kinövése, hanem rég idők óta napirenden van Oroszországban és joggal lehet rá Cicero mondását alkalmazni: «Quando, enim hoc fretum non est, quando responsum, quando non permissum?»

Azon olvasók számára, akik az orosz erkölcseknél eddigi leírását túlzottnak vélik, az orosz egyház magas tisztségeseinek leveleiből szolgálunk néhány ponttal bizonyítékul:

Philaret orosz patriarkának Ciprian érsekhez intézett levelében többek között a következő megjegyzésre akadunk: «Sok orosz a saját nővérét feleségül veszi, mások saját anyjukkal és leányaikkal üzik a fajtalanságot.» Egy másik orosz pap, kinek azonban neve nincs megnevezve, csaknem ugyanezen értelemben nyilatkozik, és azt hiszi, hogy az oroszok nem lehetnének

erkölcstelenebbek, mint a minők valósággal. Tovább így ír: «Miután közölük sokan néhány napig házasságban élnek, megválnak feleségeiktől, néha rövid időre, sokszor azonban nem is látják egymást többé viszont. Ünnepnapokon az erős italok szerfölötti élvezése folytán vádállatokká válnak és még közönséges napokon is teljesen képtelenek a társadalmi organizáczióra.» Cherson és Odessa érseke hasonlóan, de inkább virágok alá rejtve, nyilatkozik Oroszország mostani erkölcsi állapotáról. Egy ünnepély alkalmával tavaly így nyilatkozott: «Nagyban és egészben véve szomorúak az állapotok Oroszországban. A nép kedélye sötét és zavaros és a hajnalnak egyetlen jele sem látszik rajta meghasadni»

A «Fortnightly Review» eddigi szük kivonatai az olvasónak elég lesznek arra, hogy Oroszország erkölcsi állapotáról — amennyiben még nem volna — fogalmat szerezzen. Eszerint orosz hitrokonaink — elismert különbeni hibáik daczára — erkölcsi tisztesség tekintetében keresztény földieiknek mintaképül szolgálhatnak.

Világos, hogy a zsidóknak Oroszországból való tömeges kivándorlása, az oroszoknak több kárt, mint hasznot fog okozni és hogy a kivándoroltak csak szerencsét kívánhatnának maguknak, hogy olyan országot, mely bár «szent»-nek nevezte magát, a föld kerekén a legborzasztóbb és legerkölcstelenebb — elhagytak.

A KIHÁZASÍTÓK.

Humoros lengyel-zsidó elbeszélés.

(Folytatás.)

— Szent Isten, egy cséplőgép! — kiáltja el magát a faktor és olyan csodálkozó képet vág, mintha lábai alatt megnyílt volna a föld. — Hát az a Kochanski ur valóban kincset talált, hogy cséplőgépet állíthat az udvarára, egy valóságos cséplőgépet!

— Sőt gőzekét is — vágott közbe Festenburg,

— Mi — it? gőz — e — két? — dadogta Weinreb

— Azt bizony.

— Már csak elpusztul ez a világ — szól a zsidó és nagyot lélekzett. — Egyébiránt Valerian urnál telik, jómódu egy ember az, eszes ember, meg szép faintos ember, merő arany ember — ömlött a szó a kiküldöttből mind lelkesültebben — csupa gyémánt gyöngy, igaz gyöngy

— De hiszen te ezelőtt egészen másként nyilatkoztál róla — vélte a becsületes német.

— Verjen meg az isten — kiáltá Weinreb egészen nekipirosodva — ha én világeletemben rosszat híreszteltem róla; vessen fel a föld és nyeljen el feleségemmel meg a gyermekeimmel, ha —

— No, csak türtőztess magadat!

— Hm, ha szabad volna beszélnem — szölt erre a faktor levegő után kapkodva.

— Hiszen eddig soh'sem kértél te erre engedelme.

— Ha szabad volna nyiltan, nemes Festenburg úrtól mit sem tartva, szólanom — folytatta a szerénységében megingathatlan faktor — akkor azt mondanám: ez az ön kisasszony leányának való ember, és ha én Festenburg úrnak volnék — Weinreb e szavaknál nagyot ütött a mellére — nem adnám én az én gyermekemet senki másnak. Micsoda pár válnék belőlük, két gyöngy, két valóságos, igaz gyöngy!

Festenburg ur a torkát reszelte.

Weinreb a tetszésnek e jele által felbátorítottván, bizalmasan karon fogta az öreg urat és fülébe sugta — természetesen mindig nagy szerénységgel:

— Mit gondol, én jótevőm, nem volna-e jó, ha befogatna, és odahajtatnánk, én meg ön, és megnéznök a cséplőgépet, a gőzekét és Valerián urat, mi?

Festenburg megint csak a torkát köszörülte.

Egy óra mulva a szán a baratiní nemes porta előtt állt meg, ahol már várták is az érkezését. Valerian üdvözölte jövődöbeli aposát anélkül, hogy csak pillanatnyira is elvesztette volna büszke és egyuttal banyag tartását, és megmutatta neki az »isten csodáit« amiknek Weinreb a gépeket elkeresztelte.

— Festenburg ur csodálkozott, sohajtott, bámult irigykedett; látta az új bársony butort és az olajképeket is; ivott jó ó-cognacot s aztán pompás tokaji aszut; szítt a Valerián tajtpipájából, véletlenül végig húzta a kezét finom bársony házi kabátján és megadta magát.

Ami Don Juanunk nyomban szarván fogta az ökröt, ez uttal Festenburg urat.

— Elbájoló egy leánya van Önnek

— Oh, kérem, kérem.

— Victoria kisasszony — eltekintve minden udvariaskodástól — gyönyörű.

— No, hát iszen megjárja, no.

— Ha ép oly szellemes és szeretetreméltó is...

— Jó gyerek.

— Csak egyszer láttam, akkor is távolról, talán éppen szerencsétlenségemre.

— Hogyan, szerencsétlenségére? — kérdé az öreg megindultan.

— Mert azt hiszem . . . nem, nem csak hiszem, tudom, érzem: szerelmes vagyok leányába.

— Nagyon megtisztelve érzem magamat — válaszolt Festenburg ur meghajolva.

— Igen, én szeretem Viktoriát és kezéért esedezem.

Az öreg ur szavába vágott. — De —

— Ne tegyen boldogtalanná — esengett a cséplőgép boldog tulajdonosa.

— Értsen meg engem jól — szölt Festenburg ur, miközben még egy pohár tokajit hajtot föl és elgondolkozva nyalogatta a felső ajkát. — Az én áldásomra számíthat.

— A legboldogabb emberré tesz ön engem — hajlogatta Valerian s megölelte a derék öreget.

— Szó, ami szó, én a dolgot befejezett ténynek tartom, természetesen az én álláspontomból tekintve; hanem az én leányom, tudja, az olyas valami — és az öreg a fejét vakarta, meg a tokajival kaczerkodott.

— Hallottam a Victoria kisasszony bogarairól, — vágott közbe Valerian — afféle képzelődésekről, melyek —

— Bizonyára meg fogja a szívet hódítani, — hanem az isten szerelmére, nem szabad vele abból mit sem sejtetnie, hogy az én beleegyezésemmel fogja meghódítani, különben kárba veszett minden.

— Bizza csak rám, — vélte a mi Don Juanunk mosolyogva.

— Nincs kétségem — válaszolt Festenburg — de szó ami szó, nem elég ám, hogy Victoria a mi meg egyezésünkéből mit se sejtjen; önnek látszólag a mi akarunk ellenére kell őt meghódítania, mint valami regény hősnék; igen, önnek egy regényt kell eljátszania az első fejezettől az utolsóig.

— Állok elébe!

A két nemes kezét szorított s összecsókolózott.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük október végén lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztasanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt — kr.
jél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váczi körút 23. sz.

Hazai hírek.

➡ Anyaghalmaz következtében lapunk mai számából folyó tárczáink kimaradtak.

— *A felséges királyi pár 300 arany frtos ösztöndíját — mint minket értesítenek — Ő felsége legmagasabb elhatározása folytán egy zsidó ifjunak utakványozzák ki. A szerencsés ösztöndíjas, kire a királyi kegy minden protekszió nélkül mosolygott, Klein Gábor, első éves joghallgató. Klein ez előtt a budapesti rabbi-szeminariumba járt, de onnan ki*

lépett és a n.-széchenyi áll. gymáziumban jeles érettségizett. Az első eset ez, hogy a királyi pár 300 arany frtos ösztöndíja, melyet jeles előmenetele mellett az ösztöndíjas egész tanulmányi ideje alatt élvezhet, zsidónak jutott osztályrészül.

— **A Zsidó legényegylet** eszméje iránt a legszélesebb körű érdeklődés mutatkozik. A főváros és a vidék egyaránt siet üdvözölni a mozgalmat s felajánlja mindazt, a mi e pillanatban felajánlható. A budapesti rabbiszeminárium theologiai egylete önzetlennül felajánlotta a rendelkezésére álló szellemi erőket, amelyek mindenestre számba vehetők, és külföldi helyezte anyagi támogatását is. Dr. **Roheim Lipót**, a lipíki fürdőorvos, ki most a fővárosban telepedett meg, a legényegylet beteg tagjainak házi kezelésére díjtalanul vállalkozik; dr. **Feleki Béla**, fővárosi ügyvéd, szívesen szolgál az egyletnek jogi tanácscsal; és több vidéki rabbi azt az ajánlatot tette, hogy munkásságát örömmel bocsájta az egylet rendelkezésére.

— **Orvosok országos nyugdíj-intézetének** eszméjét pendítette meg dr. **Schulhof Jakab**, köztisztviselőben álló budapesti orvos. Az eszme a lefolyt héten immár a megvalósulás stádiumába jutott, amennyiben az orvos-egylet helyiségében megtartott értekezlet létesítése szükségességét kimondotta s az előmunkálatok megtételére egy bizottságot küldött ki. A bizottság tagjai között **Lichtenberg Kornél dr.**, **Lőw Samu dr.**, **Schächter Miksa dr.**, **Sichermann Adolf dr.**, **Schulhof Jakab dr.**, **Frischmann dr.** és **Szamek dr.** orvos hitrokonainkkal találkozunk.

— **A fővárosi szegény-gyermekkert egylet 1889 évi jelentését** most kaptuk. A királyi pár, ezüstmenyekzője alkalmával 1879-ben alapították ezt az egyletet, mely ma a felekezeti jellegtől eltekintve, pusztán a humanizmus vallását vallja. A humanizmus vallásának emelt ezen templomban azonban az elnökasszony, **Beniczkyne Bajza** Lenkével, az ünnepelt írónővel, karöltve a mi felekezetünk legjobbjai végzik a papi tisztet s a hívők serege is jó részt a mi táborunkból kerül ki. Ezért kötelességünk számot adni a lefolyt év munkájáról, melynek egyik kimagasló pontja a **Bischitz Dávidné** szobrának az intézet kerijében történt fellállítása, elég közletről érint bennünket. A jelentés az egylet nemes munkájáról ugyan édes keveset mond; de tekintve az adakozóknak egész tömegét és a számadatokat, azt a következtetést kell levonnunk, hogy a jótett zajtalan gyakorlásáért az egylet a legszélesebb körű elismerésre talál. Az egylet szülői gondozásában évenként részesített szokott 200 árva fenntartási, tanítási és egyéb költségei a lefolyt évben több mint tíz ezer frtot vettek igénybe; az egylet be-

vétele pedig 11,756 frt. 37 kr-ra rugott s így az év másfél ezer forintnyival nagyobb többlettel záródik. Az egyleti tiszta vagyon 23,733 frt 32 kr. A jelentés a lefolyt év legszorgalmasabb munkásai közül a már említett elnökasszonyon kívül **Schönfeld Julia** és **Jakabffy Istvánné** alelnököket, **Horty Józsefné** gazdanőt, **Kovács Bernátné**, **Fischer Cecilia**, dr. **Grünwald Józsefné**, **Kohn Regina**, **Schlesinger Miksáné**, **Schlesinger Leopoldina** és **Szirmay Mórné** válaszmányi tagokat emeli ki.

— **Hirsch báró vendégei.** A Walesi herceg, ki a jótékonyosság fejedelmének — mint olvasóink Futaky Gyula urnak előző számunkban megjelent morvaszt.-jánosi tudósításából még emlékezhetnek — két hétig volt vendége, már elutazott Hirsch báró birtokáról. Csakhamar követte őt az angol vendégek nagy része is. Azonban a báró kastélya alig vesztett elevenségéből; egyre érkeznek az előkelő látogatók, kik között a legujabb központ **Coburg Fülöp** herceg és neje. A magas vendégek f. hó 23-ikán este érkeztek a báró birtokára.

— **A magyar színészet százados örömapján** a nemzeti színházban rendezet diszeloádason **Váradi Antal** remek prológjában **Fai Szerén** adta a Balsors szerepét. A művész sötét színű, mély hangja és ismert alakítóképesége a szerepet az est egyik kimagasló alakjává tette.

— **Felső bíróságaink elvi határozatait** gyűjtötte össze **Markus Dezső dr.** az ifjabb ügyvéd-generáció eme nagy szorgalmu és kiváló tehetségű tagja. A hézagot pótló szakmunka, mely az utolsó husz év joggyakorlatának eredményeit öleli fel s abban utmutatóul szolgál, 60-70 ivre fog terjedni és fűzött példánya 6 frtjával, vászonkötésű kiadása pedig 8 frtjával rendelhető meg **Grill Károly** könyvkereskedésében. — Lapunk jogászközönsége között is bizonyára számosan akadnak, kik felekezetünknek eme hívét megrendeléseik által a hazai jogtudomány további ápolására serkenteni fogják.

— **Halálozások.** **Némethy Menyhért**, a s. a. ujhelyi st.-quo. hitközségnek 28 éven át volt jegyzője — mint levelezőnk írja — f. hó 14-én néhány heti szünet után 70 éves korában elhunyt. A megboldogultban, kit már néhány éve **Bertalan** nevű fia helyettesít, a s. a. ujhelyi Chevra-Kadisa titkárját vesztette el. Az elköltözöttnek érdemeit méltánylandó, a hitközség díszes temetést rendezett s a gyászravatalt az iskola udvarán levő jegyzői lakból a szomszéd templom udvarába vitette, hol **Weisz Kálmán** főrabbi ékes beszédben áldozott az elhunyt emlékének. **Némethy érdemei** közül különösen kiemelendő az, hogy a hitközségi anyakönyvet s a jegyzői teendőket már a 60-as évek elején magyar nyelven vezette. — **Fried Ármin**, a bolesoi hitközség számos éven át volt elnöke f. hó 16-án hirtelen halállal hunyt el Budapesten, hová gyermekei látogatására utazott. A megboldogultok érdemet szerzett magának hitközsége és annak intézményei fejlesztése körül.

— **40 éves szolgálati jubileumát** ünnepelte f. hó 18-án *Lichtenstein* J. B., a trencsényi hitközség közbeesülésben álló jegyzője. A hitközség testülete ez alkalommal — mint bennünket két oldalról is értesítenek — teljes ülést tartott, melyre a jubiléumt küldöttséggel hívták meg. A belépő jegyzőt *Fried* Antal hitk. elnök csinos beszédel üdvözölte s lelkesítő szavakkal adózott az ünnepelt tiszta jellemének, nemes és fáradhatlan buzgalmanak, melyet a hitk. intézményének fejlesztése körül mindenha kifejtett. Együttal átnyújtotta neki a hitközség értékes ajándékát. Az ovációkat a jubiléum melyen megindultan megköszönvén, a közgyűlés elhatározta, hogy a hitközség hálás elismerését s az ünnepély egész lefolyását jegyzőkönyvileg megörökítik.

— **Ehrlich Sámuel**t, a Goldberger S. F. és fiai cég kékfestő gyáranak igazgatóját, — kinek a koronás érdemkeresztel való kitüntetése folytán történt ünnepeltetéséről már két ízben megemlékeztünk — az óbudai «kölesönös betegsegélyző egyesület» disztagjává választotta meg. Az erről szóló okmányt egy *Gutmann* Adolf vezetése alatt álló küldöttség f. hó 21-én nyújtotta át. Ehrlich a gyár munkásai részéről ért kitüntetését avval köszönte meg, hogy az egyesület céljaira jelentékeny összeget adományozott s az egyesület további támogatására kötelezte magát.

— **A budapesti francia körben** f. hó 23-án dr. *Kumoss* Ignác a jeles orientalista és egyetemi magántanár, a török népdalok czime alatt francia nyelvű felolvasást tartott. Fialat hitkonunk rendkívül érdekes felolvasása bő tapsokban részesült.

— **A kaposvári zsidóság** Tokaj tűzkárosuljai javára, mint nekünk írják, *Kunfy* Adolf hitközségi elnök és dr. *Herczog* Manó főrabbi kezdeményezésére egy paszita alkalmával gyűjtést indított, mely már is szép összeget eredményezett. A gyűjtött pénzt a napokban azon óhaj kíséretében juttatták a tokaji hitközséghez, hogy azt egy torah-tekeres beszerzésére fordítsák.

— **Adomány.** Neuschloss Ödön és Marzell a fővárosi tűzoltóságnak, gyártelepük közelében volt tüzeset alkalmával tanúsított mentő munkálataik megjutalmazására 100 frtot adományozott.

— **A kis-ujszállási zsidó fiatalság** a torah örömnepének napján mulatságot rendezett, mely az ottani építendő zsidó iskola alapja javára 200 frtot jövedelmezett.

— **Eljegyzés.** Dr. *Szili* Adolf, a budapesti ifjabb ügyvéd-nemzedék egyik ismertebb alakja f. hó 19-én eljegyezte *Weisz* Ferencz, fővárosi nagykereskedőnek szeretetreméltó leányát, Karolin kisasszonyt.

Külföldi hírek.

— **100 éve lesz** jövő szeptember 27-én, hogy a francia nemzetgyűlés a zsidók emancipációját kimondotta. A párisi «Archives Isr.» e nagy nap méltó megünnepeltetésére azt ajánlja, hogy Franciaország és Algier zsidói közt a központi konzisztorium egy nagyobb szabású jótékony célú, vagy nevelő in-

tézet megalapítására gyűjtést indítson, s a megalapított intézetet az állam szabad rendelkezésére bocsássa. Méltó eszme a francia zsidókhoz!

— **Egy zsidó házaspár jótékonyága.** Városban az állami és városi hatóságok jelenlétében e hó elején avattak fel egy új kórházat, melyet *Levy* Henrik odaváló bankár és neje fele részben zsidó és fele részben más felekezetű betegek számára a saját költségükön építették. A bankár neje, ki magyar születésű, leánya a rendkívüli jótékonyágáról ismert bold. *Herzfelder* Dianora asszonynak és nővére *Günzburg* Horac br. pétervári titkos államtanácsos, az oroszországi zsidók nagy jótévedője nejének és a magyar fővárosban lakó, köztisztelet és tekintélynek örvendő *Herzfelder* testvéreknek. Az új kórházban a *Levi* pár fejedelmi bőkezősége 60 ágyalapítványt létesített.

— **Templom a kaszárnyában.** Bécsből írják, hogy a monarchia tulsó felének metropolisában az izr. hitközségi előljáróság utánzásra méltó gyakorlati megoldást talált arra a mindinkább érezhetővé váló szükségletre, hogy a zsidó katonák a nagy ünnepek alkalmával épügy eleget tehessenek vallásos buzgalomuknak, mint felekezetünknek többi hívei. A zsinagógák ugyanis 5 éve már, hogy Bécsben nem képesek magukba fogadni az összes híveket, s így a zsidó katonák, akik tulnyomó nagy részben vidékiek, bizony kiszorultak belőlük. A bajon segitendő, a hitközségi előljáróság érintkezésbe lépett a térparancsnoksággal s ott kieszközölte, hogy az új és hosszú napokra valamelyik kaszárnyában egy nagyobb tiszteletes termet bocsássonak rendelkezésére, oly célból, hogy azt a zsidó katonák számára templommá alakíthassa át. A térparancsnokság ezen megszívlelendő kérelemnek eleget is tett a mennyiben a *Rudolfkaszárnyának* egy nagy éttermét jelölte ki, hol az említett ünnepeken már 5 éve, hogy istentiszteletet tartanak. A szükséges asztalok és padok a kaszárnyából kerülnek ki, a világításról és a helyiség tisztántartásáról a hitközség gondoskodik. A frigyláda, melyben 2 torah van, a sófar megfuvója, valamint az imakönyvek a hitközség bőkezűségéből kerülnek ki. Csak az imalepelben (talisz) van hiány; hanem azért, a kit a szentírás mellé fölcitálnak, azt a templomszolga együttal evvel is ellátja, De — a térparancsnokság beléegyezésével nemcsak katonák, hanem szegényebb sorsu polgáremlerek is használhatják a kaszárnyai zsinagógát — természetesen a nők kivételével. A bécsi hitközségi előljáróság ilyen formán nemcsak a zsidó katonákról, hanem a mód nélküli zsidókról is gondoskodik. Valóban megkapó szép egy intézkedés ez, melyet érdemes volna idehaza is meghonosítani.

— **A czéhből.** Morva-Ujvárosban egy *Ferbus* Alajos nevű kereskedő sűrűn szokta emlegetni, — mint onnan jelentik — hogy a helységben ő az antiszemitizmus lelke és megteremtője. Ezen «hivatásánál» fogva

a számos vádat illetőleg persze az ismert kaptafára dolgozott. Azonban megérte azt a komikumot, hogy uzsora-vétség miatt az olmtüzi kerületi törvényszék mint fenytő bíróság őt ítélte el s alig kezdte meg az uzsora-vétség bünhódását, máris hamis eskü miatt helyezték vád alá és hetenként egy napi börtönnel súlyosított 2 havi börtönre ítélték. Az államügyész keveselte e büntetést és fellebezett.

— **Ez is.** A bécsi »Sonn- und Montags Zeitung» mely már nem egy nagyképu antiszemita ábrázatáról szedte le az álarczot, s a mely a Schönerer familiájáról is kisütötte, hogy biz az *Kohn Leb Sámuel* nevű uri embertől származott el — újabb fölfedezéssel kedveskedik. A bécsi landstrassei kerületben az imént megválasztott antiszemita landstrassi képviselő, *Schmabel* cooperator a nevezett lap szerint még maga is zsidó volt, s egy morvaországi zsidó család ivadéka, mely inkább italok mint az ujszülöttek elkeresztelésével foglalkozott. Ha választói meggyőződésből szavaztak a paterre — alig ha lesz inyökre ez a felfedezés, mert a testestül lelkestül antiszemita nem hihet a *kikeresztelkedett zsidó* fajgyűlöletében, mivel a fajbéli antiszemitanak a vallása az, hogy a keresztviz, sőt még a vérvegyülék sem változtat a tényleges eredeten. A ki zsidó családnak a sarja, vagy még maga is zsidó volt, annak nem szabad antisemitává lennie, és ha azzá lesz, hát eljárt szotta a jogát, hogy nyilvánosan — bárha meggyőződésből is — a saját fajja ellen predikáljon. Az antisemita non fit, sed nascitur, mint akármelyik poeta — különösen ha még a »szeretet vallásának« lelkésze is. Ha azonban antisemitává lesz a renegát, akkor az pusztán üzleti érdeket követ. Nos és az üzleti érdek mikor ismerte el a zsidógyűlölő keresztény tulajdonságnak? — Akárhány kikeresztelt zsidóból lett már a »szeretet vallásának« igazi papja, amiről a *Schmabel*-féle páterek ott a közelben is meggyőződhetnek, ha pl. *Kohn Pius* kanonokra, avagy az elhunyt *Veit* udvari kaplátra gondolnak.

— **A vakmerő uszó** — mint a francia lapok írják — *Dalton*, ki a Folkestonetól Boulogneig terjedő csatornát végig uszta — hitrokonunk.

— **Professor czimet** kapott — mint Berlinből jelentik — dr. *Fränkl M.* a királyi múzeumok könyvtárnoka.

— **A salonichi tűzkárosultak fölsegélésére** — Majna m. Frankfurthól vett értesítés szerint — itt *Hallgarten* Károly elnöklete alatt egy *felekezeti jelleg nélküli* segély-egylet alakult.

— **A színészek hosszunapja.** A vilnai színháznak tagjai nagyrészt zsidók lévén, Kolnidre estéjén előadást nem tartottak. Hosszu napon pedig külön isteni tiszteletet rendeztek, melyen a tenorista volt az előimádkozó.

— **Romániából.** Azt írják, hogy Romániában a zsidók segítségével újra meg akarják alakítani a »román nagy Oriens« című szabaddómivesi páholyt, mely néhány évvel ezelőtt felvette a néhai nevet s mely nagyrészt avval foglalkozott, hogy a zsidókat a külföldi páholyok előtt eláztassa. A mostani ujjáalakítás tervezői semmiben sem ütnek el a páholy előbbi vezetőitől. Az egyik *Poénaru* ur pl. avval védte védenchezét az esküdtszék előtt, hogy: »A keresztény, a ki a zsidót megvilkolja, nem rossz, hanem jó tettet végez»; egy másik *Lazu* ügyvéd, mint a piatrai »Pionul« páholy

elnöke, olyan gyalázkodásoktól hemzsegő könyvet irt a zsidók ellen, hogy páholyát az olasz »nagy Oriens« melyhez tartozott — beszűntette. Talán csak lesz eszük a román zsidóknak, hogy a filléereiket nem adják oda olyan czélra, melyből a fejüknek szánt kő válik! — A *román diák kongresszus* valóságos cause-célébre-ré vált. A diákokat még a gyűlés előtt ellátta tanácsosal a »*Woietza natzionale*« cz. bukaresti lap egyik munkatársa. *Botosaniban* nemcsak a zsinagóga ablakait verték be, hanem berontottak a templomba, eloltották a gyertyákat és zsebre vágta azokat, zsidó lakásadóiknál pedig leszakgatták a »mezuzákat«. — *Paschkariban* lerombolták az indóházi vendéglőt, melynek tulajdonosa zsidó és *Rosetti* miniszter különösen *ez okból* — port is hintett a világ szeme közé avval a fenyegetéssel, hogy a diákokat egyetemi bíróság elé fogja idézni, a mi Romániában az ösmeretlen fogalmak közé tartozik. Másutt az efféle hóstettek a *rendes* bíróság elé kerülnek. A tanár, ki előtt *Rosetti* így nyilatkozott, azt ajánlotta, hogy vonják meg a diákoktól a *szabad utazási jegyeket*, melyek a zavargások színhegyére szólnak.

Pályázati hirdetés.

A congressusi határozatok alapján álló nagyváradi izraelita hitközségnél üresedésben levő következő állásokra nyitattik pályázat:

1. **A főkántori állásra**, melyre zeneileg képzett, énekkar- és orgonakiséret melletti éneklésre és iskolai énektanításra képes baritonhangu kántor pályázhatik. Évi fizetés 1000 frt, 200 frt lakbérátalány és a szokásos mellékjövedelmek.

2. **A karvezetői állásra.** Pályázótól megkivántatik, hogy a templomi énekkar tanítására kellő képességgel s a zenében megfelelő jártassággal birjon, a magyar nyelvet szóban és írásban birja, és hogy tenorhangu legyen. Évi fizetés 500 forint s a szokásos mellékjövedelmek, de ha az elemi népiskolákban a hittant magyar nyelven előadni képes, külön 200 frt évi fizetésben részesül.

A pályázati kérvények, melyekhez képzett-ség-, eddigi működés-, kor-, családi viszonyok s kifogástalan vallás-erkölcsös előéletet feltűntető bizonyítványok csatolandók, f. évi november 30-ig alulirt elnökhöz küldendők be.

Próba-énekre csak erre meghívottak bocsátatnak s az utiköltségek csak a megválasztottnak térítettnek meg.

Nagyvárad, 1890. október 19-én.

Adler Ignác
elnök.

Várad Mór
jegyző.